

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

**СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.1 МЕМЛЕКЕТ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ТЕОРИЯСЫ МЕН ТАРИХЫ,
КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ**

1470.	Асылбекова А.А.	Правовое регулирование искусственного интеллекта: зарубежный опыт и перспективы для Казахстана	6308
1471.	Аширбекова А.Б.	Қазақстан Республикасында Ұлттық алдын алу тетігі жүйесі	6314
1472.	Амирова Б.К.	Қазақстандағы жинақтаушы зейнетақы заңнамасының тарихи эволюциясы	6316
1473.	Бейбітұова І.Б.	Медицина қызметкерлерінің құқықтық жауапкершілігі	6319
1474.	Байтерекова К.Б., Ескендерова Г.Т.	Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік сақтандыру жүйесінің қазіргі жағдайы	6323
1475.	Егежанова Д.Р.	О влиянии нормативной практики Верховного суда Республики Казахстан на административное судопроизводство	6326
1476.	Есентемирова А.М.	Некоторые вопросы становления законодательства о высшем и послевузовском образовании в Республике Казахстан	6330
1477.	Еркін Ә.	Коррупция и правовые методы борьбы с ней	6340
1478.	Жармаханбетова Б.А.	Права коренных народов и недропользование: проблемы соблюдения и защиты прав при добыче природных ресурсов на их территориях	6345
1479.	Жолдасбек М.Б.	Қазақстан Республикасындағы Конституциялық реформа: өзгерістерді талдау және олардың құқықтық жүйеге әсері	6348
1480.	Жеңіс Е.Е.	Салық заңнамасын жетілдіру мәселелері	6353
1481.	Жанаев Е.А.	Роль морали в правовых решениях и законодательных актах	6357
1482.	Кажтай А.Н.	Қауіпті құқықбұзушылықтардың қоғамға әсері	6360
1483.	Карсибек С.А.	ҚР Алқабилер сотының құқықтық жағдайы және шетел мемлекеттерімен салыстырмалық ерекшеліктері	6364
1484.	Көбеген А.М.	Әлеуметтік әл-ауқат пен қоғамның өркендеуінің құқықтық аспектілері	6367
1485.	Кошкенбек Б.Б.	Шетелде оқыту бағдарламаларын құқықтық реттелуі	6371
1486.	Қалыбаева А.Ә.	Қазақстандағы жаза қолданудың құқықтық санаға әсері	6377
1487.	Қалқазбек Н.Е.	Қазіргі заманғы құқық саласының өзекті мәселелері мен даму перспективалары	6380
1488.	Маликов Ж.Н.	Қазақстан Республикасының Конституциялық сот институтының қалыптасуы және қызметі	6383

1489.	Маратов А.Б.	Роль юристов защиты прав юридических лиц	6385
1490.	Отыншиева Г.	Құқықтық сана және мәдениеттің арақатынасы	6387
1491.	Роман К.Д.	Законодательные основы обеспечения информационной безопасности детей в Казахстане: вызовы цифровой эпохи	6390
1492.	Сұңғатов С.С.	Цифрландырудың азаматтардың әлеуметтік-экономикалық құқықтарын іске асыруға тигізетін ықпалы	6392
1493.	Салиханов А.Б.	Социальные барьеры реинтеграции бывших заключённых в Казахстане: причины стигматизации и пути преодоления	6396
1494.	Турегелдиев Б.У.	Жоғарғы соттың нормативтік қаулыларының құқықтық алаңдағы ықпалы	6402
1495.	Тәуірғалиева А.Б.	Киберқауіпсіздік: қылмыстардың алдын алу және заңнамалық шаралар	6405
1496.	Табанова Ж.А.	Защита прав женщин: международный аспект	6409
1497.	Тәжі Ә.Т.	Цифровизация прав граждан РК	6413
1498.	Тигай Б.А.	Проблемы налогового правоприменения в РК	6415
1499.	Шоманова К., Ясинова Д.	Адам құқықтарының қорғалуы және заңнамалық реттелуі	6423
1500.	Ібіжан Г.Ә.	Проблемы организации правовой помощи детям с ограниченными возможностями здоровья	6427
1501.	Yagmussova A.F.	The concept and types of social guarantees and the grounds for their provision under labor legislation	6431

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.2 АЗАМАТТЫҚ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ

1502.	Алмагамбетов М.	Кәсіпкерлердің құқықтары мен оның қорғалуы	6436
1503.	Булатова Л.Б.	Жасанды интеллектпен жасалған туындылардың құқықтық мәртебесі	6440
1504.	Ибрашев А.М.	Искусственный интеллект в трудовом праве: перспективы, риски и возможности	6443
1505.	Искаков Р.А.	Правовая природа договора о государственных закупках товаров в Республике Казахстан	6446
1506.	Көбеген А.М.	Әлеуметтік әл-ауқат пен қоғамның өркендеуінің құқықтық аспектілері	6452
1507.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен	6456

		өзекті мәселелер	
1508.	Нургалиева М.Е.	Трудовые права женщин и равенство на рабочем месте. Дискриминация как барьер для экономического прогресса	6459
1509.	Рустами-Кадырбекова Ж.	Ретроспективный анализ правового регулирования в области социального обеспечения	6464
1510.	Сураганова Д.Д.	Правовое регулирование игорного бизнеса в Республике Казахстан	6468
1511.	Третьяк М.В.	Тенденция к сокращению рабочего времени в развитых странах: баланс между производительностью и качеством жизни	6471
1512.	Третьякова Ж.В.	К вопросу имущественных правоотношений родителей и детей по законодательству Республики Беларусь	6475
1513.	Тыныбек кызы А.	Гибкие формы занятости в Казахстане и Кыргызстане: правовое регулирование дистанционной работы и самозанятости	6478
1514.	Тюлегенова А.А.	Правовые аспекты использования земли	6481

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.3 ҚЫЛМЫСТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУ ТҮЛҒАНЫҢ, ҚОҒАМ МЕН МЕМЛЕКЕТТІҢ МҮДДЕЛЕРІН ҚОРҒАУДЫҢ МЕХАНИЗМІ РЕТІНДЕ

1515.	Азенова С.Р.	Сот сараптамасын тағайындау мен жүргізу: қылмыстық процестегі маңызы және жетілдіру жолдары	6485
1516.	Абдықадыр А.Б.	Қылмыстық әділет жүйесіндегі цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект	6488
1517.	Байносерова А.Г.	Қолжазба сараптамасы дәлелдеу құралы ретінде: жаңа әдістер мен шешілмеген мәселелер	6495
1518.	Бахыт І.Б.	Уголовное судопроизводство как механизм защиты интересов личности, общества и государства	6500
1519.	Жакишева Д.К.	Арнайы білім және оларды қылмыстарды тергеу кезінде қолдану нысандары	6504
1520.	Жұмадулла Қ.Ф.	Жасанды интеллект пен криминалистика: қылмысты ашудағы жаңа дәуір	6508
1521.	Маратова А.М.	Понятие судебно-биологической экспертизы и ее значение для установления обстоятельств уголовного дела	6510
1522.	Шариф М.Қ.	Психологиялық портретті құру: сот сараптамасында қолдану тәжірибесі	6514
1523.	Жунусов Д.С.	Совершенствование качества судебных экспертиз: организационно-правовой подход	6517
1524.	Khamidullina R.	Jury Trials in the Criminal Justice System: A Comparative Analysis of the U.S. And	6520

		Kazakhstan Models	
1525.	Киікбай Б.С.	Онлайн алаяқтық қылмыстық құқық бұзушылықтарын тергеп-тексерудің өзекті мәселелері	6523
1526.	Салимжуаров Г.Ф.	Перспективы использования искусственного интеллекта в производстве судебных экспертиз	6528
1527.	Серіктай Н.Ө.	Тергеушінің жеке басының кәсіби-психологиялық сипаттамасы	6531

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.4 ҚЫЛМЫСТЫҚ САЯСАТ ЖӘНЕ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЗАҢНАМА: ЗАМАНАУИ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

1528.	Адильхан Х.Б.	Қылмыс пен жазаның психологиялық қырлары: кінә және жауапкершілік сезімі	6536
1529.	Арзанбекова К.Қ.	Геноцид және оның халықаралық құқықтағы орны	6538
1530.	Ахметжанова А.А.	Правовое обеспечение информационной безопасности Республики Казахстан: вызовы и перспективы	6540
1531.	Айзак А.Ж.	Әлеуметтік факторлар мен экономикалық қысымның қылмысқа ықпалы	6544
1532.	Әжібекова А.Е.	ҚР жасөспірімдер арасындағы буллингке қарсы шаралар мен шетелдік тәжірибе	6546
1533.	Болатбекова А.А.	Қылмыс пен жазаның қоғамдағы әлеуметтік-мәдени ықпалы	6552
1534.	Бөлебай А.Б.	Қазақстан Республикасында кәмелетке толмағандарға қатысты зорлық-зомбылық қылмыстарының алдын алу мәселелері	6555
1535.	Дүйсен Қ.А.	Адам саудасының құрбандарын анықтау және қорғау механизмдері	6563
1536.	Карсибек С.А.	Жыныстық қолсұғылмаулыққа қарсы жасалған қылмыстардың латенттілігі: себептері және шешу жолдары	6566
1537.	Кенеспек Д.М.	Қазақстан Республикасындағы қылмыстардың қайталану себептері мен алдын алу жолдары	6569
1538.	Кийкбай Н.К.	Жалған ақпарат тарату және оның қылмыстық-құқықтық салдарлары: ақпараттық кеңістікте қауіпсіздік пен жауапкершілік мәселелері	6572
1539.	Кожанова Д.Р.	Реформа уголовного законодательства Республики Казахстан: анализ реализации положений концепции УК 2014 года через призму десятилетнего опыта	6575
1540.	Көбейсін Ө.Т.	Кінә мен оның қос нысаны: қазіргі қылмыстық құқықтағы ерекшеліктер мен проблемалар	6578
1541.	Койчубекова А.А.	Уголовная ответственность за	6580

		насильственные действия сексуального характера	
1542.	Қабдылова А.Қ.	Кибербуллингтың алдын алудың құқықтық мәселелері	6585
1543.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен өзекті мәселелер	6590
1544.	Орынбай Ш.А.	Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі	6593
1545.	Сайлаубек М.Ж.	Қылмыстық құқықтағы өзін-өзі қорғау шегінің әлеуметтік және құқықтық аспектілері	6597
1546.	Төрехан А.Ә.	Тұрмыстық зорлық-зомбылық; қылмыстық жауаптылық және әділ жаза тағайындау мәселелері	6600
1547.	Тюлегенова А.А., Куатова Р.Е.	Совершествование превентивных мер в рамках реализации антикоррупционной политики в РК	6607

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.5 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАРИЯ ҚҰҚЫҚ: ЖАҢА ҚАУІП-ҚАТЕРЛЕР ТЕГЕУРІНДЕРІ

1548.	Алиев Е.	Правовое регулирование международных железнодорожных перевозок в Республике Казахстан	6611
1549.	Аршабаева Р.С.	Заманауи құлдықпен күрестегі халықаралық құқықтың тиімділігі мен мәселелері	6616
1550.	Данияр Ә.А.	Роль международных организаций в урегулировании вооруженных конфликтов	6620
1551.	Кабдрахманов А.Е.	Анализ правового регулирования защиты прав трудовых мигрантов: опыт Казахстана и России в контексте международных стандартов	6626
1552.	Qodirova T.R.	The role of the United Nations High Commissioner for refugees in protecting refugee rights	6631
1553.	Медетова М.Б.	Азаматтық авиациядағы алғашқы халықаралық қауіпсіздік стандарттары: пайда болу және тарихи негіздері	6634
1554.	Мыктыбаева Д.А.	Регулирование вопросов трудовой деятельности трудящихся-мигрантов в международных соглашениях Республики Казахстан	6640
1555.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен өзекті мәселелер	6645
1556.	Рублевский А.А.	Этическая дилемма статуса эмбриона	6648
1557.	Тулеген А.С.	Правовые проблемы назначения и исполнения наказания в деятельности международных уголовных трибуналах ad hoc	6652

**10.6 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КОММЕРЦИЯЛЫҚ АРБИТРАЖ ЖӘНЕ ЦИФРЛАНДЫРУ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚ**

1558.	Акынов Д.М.	Правовые механизмы обеспечения исполнения обязательств государствами-членами ЕАЭС	6657
1559.	Ануарбек А.	Применение блокчейн-технологий в международном коммерческом арбитраже: правовые вызовы и перспективы	6661
1560.	Жаксылыков К.К.	Особенности правового регулирования отношений, возникающих из международного договора купли-продажи товаров	6665
1561.	Каримова Ф.Х.	Защита персональных данных в международном частном праве	6669
1562.	Мирзоева М.М.	К вопросу о сущности деловой репутации	6675
1563.	Раджабов М.Д.	Трудовые права иностранных граждан в международном частном праве	6679

10.7 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ БҰҰ-НЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУ МАҚСАТТАРЫ

1564.	Ануарбек А.	Международное экологическое правосудие: теоретические основы и практические аспекты	6683
1565.	Burieva M.S.	The role of international organizations in regulating the use of water resources of transboundary rivers and lakes	6687
1566.	Nasreddinzoda N.	The role of regional organizations in achieving the SDGs: international legal aspects	6691
1567.	Шалгымбаева А.Н.	Комиссия международного права ООН: регулирование экологических аспектов вооруженных конфликтов	6693

СЕКЦИЯ 11**АРХИТЕКТУРА И СТРОИТЕЛЬСТВО****ПОДСЕКЦИЯ 11.1 СТРОИТЕЛЬСТВО**

1568.	Аманжолова Ш.Ф.	Қарқынды құрылыс жағдайындағы Астана қаласының жер асты сулары деңгейінің өзгерісін болжау	6698
1569.	Батирбекова А.Т.	Численное моделирование работы стены в грунте с распорной системой в условиях плотной застройки	6702
1570.	Бекетов Д.Н.	Энергоэффективность в строительстве: симуляция влияния ориентации зданий на потреблении энергии в Астане	6707

12. Tengrinews.kz. (2025). Ер адам көршісін 7 жасар қыз баланы зорлады деп айыптады – шулы оқиға туралы мәлімет. https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/mujchinu-soseda-obvinili-iznasilovanii-7-devochek-514104

13. Алматы облысының прокуратурасы. (2025). Прокуратураның ресми баспасөз ақпараты. <https://www.gov.kz/memleket/entities/prokuratura-almaty-obl/press/news/details/660347?lang=ru>

УДК 343.6

АДАМ САУДАСЫНЫҢ ҚҰРБАНДАРЫН АНЫҚТАУ ЖӘНЕ ҚОРҒАУ МЕХАНИЗМДЕРІ

Дүйсен Қарақат Амангелдіқызы

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, заң факультеті «Құқықтану»

мамандығының 2 курс студенті

dujsenkarakat24@gmail.com

Ғылыми жетекші: з.ғ.к., Ашимова Э.А.

Адам саудасы-қазіргі әлемдегі адам құқықтарын бұзудың ең өткір және қауіпті түрлерінің бірі. Бұл әлеуметтік-экономикалық даму деңгейіне қарамастан барлық дерлік елдерді қамтитын жаһандық проблеманы білдіреді. Адам саудасының құрбандары көбінесе әртүрлі нысандарда қанауға ұшырайды-жыныстық және еңбек құлдығынан мәжбүрлеп қайыр сұрауға және заңсыз асырап алуға дейін. Бұл құбылыспен күресуге бағытталған халықаралық күш-жігерге қарамастан, зардап шеккендерді анықтау және оларды тиімді қорғауды қамтамасыз ету қиын міндеттер болып қала береді. Жәбірленушілерді сәйкестендірудің қиындауының себептерінің бірі-олардың осал жағдайы, қуғын-сүргіннен қорқу, мемлекеттік органдарға сенімсіздік және ықтимал зардап шеккендермен байланыста болған мамандардың жеткіліксіз хабардарлығы. Осыған байланысты адам саудасының құрбандарын ерте анықтаудың, сондай-ақ олардың құқықтарын жүйелі қолдау мен қалпына келтірудің пәрменді тетіктерін әзірлеу және енгізу ерекше өзекті болып отыр. Бұл мақаланың мақсаты адам саудасының құрбандарын анықтау мен қорғаудың қолданыстағы тетіктерін талдау, қолданыстағы жүйенің проблемалық аспектілерін анықтау, сондай-ақ халықаралық тәжірибе мен ұлттық шындықты ескере отырып, оны жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу болып табылады.

Адам саудасына қарсы күрестің халықаралық-құқықтық негіздері әлемдік қауымдастықтың трансұлттық қылмыстың ең қауіпті түрлерінің бірі мен адам құқықтарының бұзылуына жауап ретінде қалыптасты. Мемлекеттердің осы саладағы халықаралық міндеттемелерін бекітетін негізгі құжат-бұл 2000 жылғы Палермо хаттамасы деп аталатын БҰҰ-ның Трансұлттық ұйымдасқан қылмысқа қарсы конвенциясын толықтыратын адам саудасының, әсіресе әйелдер мен балалардың алдын алу және жолын кесу және жазалау хаттамасы. Бұл құжат адам саудасының құқықтық анықтамасын алғаш рет жаһандық деңгейде күш, алдау, мәжбүрлеу немесе пайдалану үшін осалдықты теріс пайдалану қаупін пайдаланып адамдарды жалдау, тасымалдау, беру, жасыру немесе алу сияқты әрекеттер жиынтығы ретінде берді. Пайдалану дегеніміз, оның ішінде жыныстық қанау, еңбек қанауы, құлдық, органдарды алу және басқа да нысандар [1].

Хаттама мемлекеттердің үш негізгі бағытта адам саудасының алдын алу, құрбандарды қорғау және кінәлілерді жазалау бойынша міндеттемелерін белгілейді, бұл "ЗР" тұжырымдамасының негізіне айналды: алдын алу, қорғау, болжау. Хаттамаға қол қойған және ратификациялаған елдер Адам саудасын қылмыстық жауапкершілікке тартып қана қоймай, сонымен бірге құрбандарды уақытша баспана, Медициналық және психологиялық көмек, депортация мен қудалау қауіпсіз тергеумен ынтымақтастық мүмкіндігін қамтамасыз етуі керек.

Адам саудасына қарсы халықаралық күресте 2005 жылғы Еуропа Кеңесінің адам саудасына қарсы конвенциясы да маңызды рөл атқарады, ол Палермо хаттамасының ережелерін, әсіресе құрбандардың құқықтары тұрғысынан күшейтеді. Конвенция мемлекеттерден зардап шеккендерді сәйкестендіру тетіктерін құруды, олардың сот төрелігі мен қорғауға қол жеткізуін қамтамасыз етуді, сондай-ақ қауіпсіздік пен оңалту стандарттарын енгізуді талап етеді.

Палермо хаттамасынан айырмашылығы, ол тек қылмыстық қудалауға емес, адам құқықтарына көбірек көңіл бөледі. Сондай-ақ, халықаралық көші-қон ұйымы (ХКҰ), БҰҰ Есірткі және қылмыс жөніндегі басқармасы (БҰҰ ҮЕҰ), халықаралық еңбек ұйымы (ХЕҰ) сияқты мемлекеттерге басшылық әзірлейтін, мониторинг жүргізетін, оқытатын және техникалық қолдау көрсететін халықаралық ұйымдардың қызметі де елеулі маңызға ие. Сонымен қатар, адам саудасы БҰҰ-ның жаһандық тұрақты даму мақсаттарына (ТДМ), атап айтқанда, мәжбүрлі еңбектің барлық түрлерін, құлдықтың заманауи түрін және Адам саудасын жоюды көздейтін 8.7-мақсатқа енгізілген.

Халықаралық құқықтық салада балалар мен әйелдерді - ең осал топтар ретінде қорғауға ерекше назар аударылады. Сонымен, Бала құқықтары туралы Конвенция (1989), әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық түрлерін жою туралы Конвенция (CEDAW), сондай-ақ тиісті факультативтік хаттамаларда қанаудың алдын алуға және адам саудасынан зардап шеккендерді қорғауға тікелей бағытталған ережелер бар. Әмбебап халықаралық актілермен қатар аймақтық актілер де бар-мысалы, Еуропалық Одақтың 2011/36/ЕО директивасы, ол ЕО елдерін құрбандарды анықтау және қолдау тетіктерін енгізуге, оларға тегін көмек пен сот төрелігіне қол жеткізуге кепілдік беруге және ұлттық стратегияларды әзірлеуге міндеттейді [2].

Халықаралық құқықтық база әмбебап және аймақтық құралдарды, мемлекеттердің міндеттемелерін және адам саудасына қарсы іс-қимыл бойынша практикалық ұсыныстарды біріктіретін көп қабатты жүйе болып табылады. Халықаралық заңнаманың дамуына қарамастан, имплементация мәселесі -яғни саяси ерік-жігерді, ведомстволарлық өзара іс-қимылды және тұрақты мониторингті талап ететін осы нормаларды ұлттық деңгейде іс жүзінде қолдану өзекті болып қала береді.

Қазақстан Республикасында адам саудасы құрбандарын қорғау және қолдау жүйелері халықаралық стандарттар мен міндеттемелер, оның ішінде Палермо хаттамасын және басқа да халықаралық келісімдерді ратификациялау шеңберінде алынған міндеттемелер негізінде құрылады. Мемлекеттік саясат жәбірленушілерге шұғыл көмек көрсетуді ғана емес, оларды ұзақ мерзімді оңалтуды, әлеуметтік бейімделуді және қоғамға қайта интеграциялауды қамтитын кешенді тәсілді қамтамасыз етуге бағытталған. Қорғау жүйесінің негізгі элементтері уақытша баспана беру, жеке қауіпсіздікті қамтамасыз ету, медициналық көмек, психоәлеуметтік қолдау, заңгерлік қолдау және құжаттарды қалпына келтіруге жәрдемдесу болып табылады.

Қазақстанда дағдарыс орталықтары мен баспаналар жұмыс істейді, олар азаматтығына және көші-қон мәртебесіне қарамастан адам саудасының құрбандарына баспана береді, бұл кемсітпеудің халықаралық қағидаттарына сәйкес келеді. Мұндай көмектің едәуір бөлігін үкіметтік емес ұйымдар мемлекет пен халықаралық әріптестердің, бірінші кезекте көші-қон жөніндегі халықаралық ұйымның (ХКҰ), ЕҚЫҰ-ның және БҰҰ-ның даму бағдарламаларының қолдауымен жүзеге асырады. Елде кәсіптік оқытуды, жұмысқа орналасуға жәрдемдесуді, білім алуды және әлеуметтік байланыстарды қалпына келтіруге

көмекті қамтитын реинтеграция бағдарламалары іске асырылуда. Сонымен қатар, қорғаныс жүйесі жәбірленушінің қол сұғылмаушылығы мен анонимділігіне кепілдік беруді, сондай-ақ оның қылмыстық процеске ерікті және қауіпсіз негізде қатысуын қамтамасыз етуді қамтиды [3].

Қазақстан заңнамасы адам саудасынан зардап шеккен адам мәртебесін алу мүмкіндігін көздейді, бұл мәжбүрлеп жасалған көші-қон режимін бұзғаны үшін әкімшілік жауапкершіліктен босатуды қоса алғанда, жеңілдіктер мен құқықтық кепілдіктер кешеніне қол жеткізуге мүмкіндік береді. Құқық қорғау тәсілінің элементтері де енгізілуде-яғни жәбірленушінің мүдделерінің қылмыстық қудалау мүдделерінен басымдығы, бұл әсіресе әйелдермен және балалармен жұмыс істеу кезінде маңызды. Соңғы жылдары Қазақстан Ішкі Істер Министрлігінің, Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің, Бас прокуратураның, Денсаулық сақтау министрлігінің және білім министрлігінің іс-қимылдарын үйлестіруді қоса алғанда, ведомствоаралық қорғау тетігін дамытуда прогреске қол жеткізді. Дегенмен, қорғаныс жүйесінің жұмыс істеуі тұрақты қаржыландыруды, мамандарды үнемі дайындауды және қол жетімді көмектің географиясын кеңейтуді талап етеді, әсіресе шалғай аймақтарда және мигранттар арасында.

Қазақстанның адам саудасына қарсы іс-қимыл және құрбандарды қорғау жүйесін құру саласындағы белгілі бір жетістіктеріне қарамастан, нақты тәжірибеде қолданыстағы тетіктердің тиімділігін төмендететін бірқатар күрделі проблемалар мен сын-қатерлер бар. Негізгі проблемалардың бірі әлеуетті құрбандармен полиция, көші-қон қызметі қызметкерлерімен, әлеуметтік қызметкерлермен, медициналық персоналмен және педагогтармен тікелей байланыста болатын мамандарды даярлаудың жеткіліксіз деңгейі болып қала береді. Көптеген жағдайларда адам саудасының көрсеткіштері уақтылы танылмайды, бұл жәбірленушіні құтқару үшін жіберіп алған мүмкіндіктерге әкеледі.

Ведомствоаралық өзара іс-қимылдың бөлшектенуі де байқалады: формальды алгоритмдер болған кезде олардың практикалық қолданылуы немесе құрылымдар арасындағы жүйелік үйлестіру жиі болмайды. Дағдарыс орталықтары мен шелтерлердің шектеулі саны, әсіресе ірі қалалардан тыс жерлерде тағы бір проблема болып табылады, бұл құрбандар үшін қауіпсіз кеңістіктердің тапшылығын тудырады, әсіресе мемлекеттік тілді білмейтін және құжаттары жоқ шетелдіктер арасында. Қаржыландыру мәселесі де өткір тұр: көмектің едәуір бөлігі халықаралық донорлар мен ҰЕҰ есебінен жүзеге асырылады, ал бірқатар жағдайларда мемлекеттің қатысуы эпизодтық сипатта болады [4].

Тағы бір қиындық жәбірленушілердің мемлекеттік органдарға деген сенімінің төмен деңгейі. Зардап шеккендер көбінесе қанаушылардың жазалануынан, депортациялануынан немесе қуғын-сүргінінен қорқып, полицияға жүгінуден қорқады. Жыныстық қанауға ұшыраған әйелдердің құрбандыққа, біржақты көзқарасқа және жүйенің сезімталдығының болмауына тап болуы сирек емес.

Көбінесе адам саудасының жағдайлары басқа құқық бұзушылықтар ретінде жасырылады немесе жүйенің назарынан тыс қалады. Мұның бәрі институционалдық тұрақтылықты нығайту, тұрақты оқытуды енгізу, құрбандарды анықтау және есепке алу процесін жүйелі цифрландыру, сондай-ақ ҰЕҰ-ның осы саладағы мемлекеттік саясатты қалыптастыруға және іске асыруға қатысу тәжірибесін кеңейту қажеттігін көрсетеді.

Адам саудасының құрбандарын анықтау және қорғау жүйесінің тиімділігін арттыру үшін күш-жігерді институционалдық нығайтуға және ведомствоаралық үйлестіруге жұмылдыру қажет. Ең алдымен, ішкі істер органдары, көші-қон қызметі, әлеуметтік мекемелер, Медициналық және білім беру ұйымдары арасындағы өзара іс-қимылдың нақты рәсімдерін енгізу арқылы құқықтық және нормативтік базаны жетілдіру қажет. Барлық уәкілетті қызметтер үшін міндетті болатын құрбандарды сәйкестендіру мен сүйемелдеудің бірыңғай ұлттық хаттамасын әзірлеу маңызды. Қанау белгілерін практикалық тануға және зардап шеккендерге құрметпен қарауға баса назар аудары отырып, барлық деңгейдегі мамандарды үнемі даярлау қажет. Сонымен қатар, жедел желілер мен онлайн платформаларды қоса алғанда, халықтан ақпарат жинау үшін заманауи цифрлық құралдарды

— дерекқорларды, мониторинг жүйелерін, сондай-ақ анонимді байланыс арналарын енгізу ұсынылады [6].

Адам саудасына қарсы күрес сенімді заңнамалық базаны ғана емес, сонымен қатар құрбандарды анықтаудың, қорғаудың және оңалтудың тиімді практикалық тетіктерін қажет етеді. Қазақстан ведомствоаралық ынтымақтастықты қалыптастыра отырып, үкіметтік емес ұйымдармен әріптестікті дамыта отырып және халықаралық стандарттарды енгізе отырып, осы бағытта маңызды қадамдар жасауда. Алайда, ресурстардың жетіспеушілігі, үйлестірудің әлсіздігі және аймақтардағы көмекке қол жетімділіктің шектелуі сияқты проблемалар жүйені одан әрі жетілдіру қажеттілігін көрсетеді. Адам құқықтарына негізделген кешенді және адамға бағытталған тәсіл адам саудасына қарсы тұрудың тұрақты және тиімді моделін құрудың кілті болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Руководство по выявлению и расследованию случаев торговли людьми и незаконного ввоза мигрантов в Казахстане. — Астана: Программа ВОМСА, 2017.-120с. <https://www.bomcaeu.org/ru/repository/manuals/vyavlenie-i-rassledovanie-slucaev-torgovli-ludmi-i-nezakonnogo>

2. Механизмы перенаправления жертв торговли людьми на национальном уровне: Практическое руководство / Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ). — Варшава: ОБСЕ/БДИПЧ, 2004.84с. <https://www.osce.org/files/f/documents/0/1/13968.pdf>

3. Борьба с торговлей людьми: Руководство для парламентариев / Управление ООН по наркотикам и преступности (УНП ООН). — Вена: УНП ООН, 2009.192. <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking>

4. Анализ текущего положения дел в сфере борьбы с торговлей людьми в Казахстане / ОБСЕ. — Астана: ОБСЕ, 2010. — 56 с. — <https://www.osce.org/files/f/documents/2/2/73775.pdf>

5. Принцип ненаказания жертв торговли людьми: Аналитическая справка / Межучрежденческая координационная группа по борьбе с торговлей людьми (МКГТЛ). Нью-Йорк: ООН, 2020. — 12 с. — https://icat.un.org/sites/g/files/tmzbd1461/files/1910802_icat_issue_brief_8_ru_final.pdf

6. Профилактика торговли людьми: Образовательный модуль 7 / Управление ООН по наркотикам и преступности (УНП ООН). — Вена: УНП ООН, 2019. — 40 с. https://www.unodc.org/documents/e4j/tip-som/E4J_TiP_module_7_Russian_FINAL.pdf

УДК 343.6

ЖЫНЫСТЫҚ ҚОЛСҰҒЫЛМАУЛЫҚҚА ҚАРСЫ ЖАСАЛҒАН ҚЫЛМЫСТАРДЫҢ ЛАТЕНТТІЛІГІ: СЕБЕПТЕРІ ЖӘНЕ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Карсибек Сандуғаш Алықызы

*Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, заң факультеті
«Құқықтану» мамандығының 2 курс студенті*

@karsibek.sanduash@mail.ru

Ғылыми жетекші: заң ғылымдарының кандидаты, Ашимова Э.А.

Құқық қорғау органдары тарапынан қылмыстық әрекеттерді есепке алмай, олар бойынша шара қолданбай әдейі жасыру – азаматтардың құқық қорғау органдарынан